

Křesťan a islám

M. CAJTAHAML, P. DVOŘÁK, D. HEIDER,
E. KRUMPOLC, T. MACHULA, D. D. NOVOTNÝ,
C. V. POSPÍŠIL, J. ŠTĚPÁN, J. VOGEL, J. VOKOUN

h

Křesťan a islám

Kolektiv autorů v abecedním pořadí:

M. CAJTHAML, P. DVOŘÁK, D. HEIDER,
E. KRUMPOLC, T. MACHULA, D. D. NOVOTNÝ,
C. V. POSPÍŠIL, J. ŠTĚPÁN, J. VOGEL, J. VOKOUN

(Členové autorského týmu jsou doktoři, docenti,
profesoři filosofie a teologie na CMTF UP, FF UP,
TF JU, HTF UK, KTF UK)

h
hesperion

Jan Graubner
arcibiskup olomoucký

CMTF UP
Univerzitní 22
Olomouc

Věc: Imprimatur

Arcibiskupství olomoucké uděluje církevní schválení předložené publikaci *Křesťan a islám*, kterou připravil kolektiv autorů.

V tisku publikace je možno uvést: *Imprimatur: Jan Graubner, arcibiskup olomoucký, dne 6.4.2016, č.j.: 65/2016 ord.*

S díky za Vaši práci srdečně zdraví a žehná

A handwritten signature in blue ink, reading "Jan Graubner".

Jan Graubner,
arcibiskup olomoucký

Úvod

K sepsání tohoto textu nás vedlo především to, že řada věřících je stavěna před otázky, na něž se nabízí protichůdné odpovědi: Alláh muslimů je tentýž Bůh jako náš Trojjediný? Dlužno podotknout, že arabští křesťané, když vypovídají o Trojjediném, také používají výraz Alláh = Bůh. Hovoříme-li tedy na následujících stránkách o Alláhovi, jedná se vždy o Boha muslimů. Máme se s muslimy společně modlit? Jak se stavět k uprchlické vlně, kterou nyní v Evropě zažíváme? Jak je to s charitní pomocí těmto lidem? Jak je vůbec možné, že relativně tolik lidí vychovaných v Evropě se vrhá do náruče Islámského státu?

Jak již bylo řečeno, odpovědi, které věřící slyší nebo čtou v nejrůznějších médiích, se mezi sebou diametrálně liší, a to i tehdy, zaznívají-li z úst křesťanů, ba dokonce těch, kteří jsou většinovou společností považováni za určitou mediální autoritu. Dlužno podtrhnout, že při odpovědi na dané otázky je ve hře naše křesťanská identita, ryze víry, opravdovost křesťanského života a svědectví, jež jsme povoláni v tomto světě vydávat. Z uvedeného důvodu jsme se rozhodli pokud možno co nejstručněji a nejsrozumitelněji poskytnout odpověď, která vyplývá přednostně ze zjevení.

Jelikož se jedná o otázky, které se netýkají pouze katolíků, ale všech pokřtěných, opíráme se na následujících stránkách především o Písmo svaté, které citujeme podle jeho u nás nejrozšířenější verze, jíž je Český ekumenický překlad. Odkazy na magisteriální dokumenty katolické církve ze stejného důvodu omezujeme na minimum. Zároveň si však dovoluujeme podotknout, že následující argumenty vycházejí přednostně z trvalého učení Kristovy církve. Pokud texty katolického magisteria a různých katolických grémií vyjadřují všeobecně křesťanská stanoviska, souhlas s nimi určitě neznamená zamlžování konfesní identity pokřtěných z ostatních křesťanských církví. Právě řečené pochopitelně platí také recipročně o dokumentech ostatních křesťanských církví pro katolíky. Na konci tohoto textu tudíž čtenář najde jména nejdůležitějších dokumentů, v nichž si sám může ověřit, že to, co říkáme, není pouze naším názorem, nýbrž opravdu závaznou naukou Kristovy církve. Příslušná znění českých překladů si čtenář většinou poměrně snadno vyhledá na internetu.

Jako teologové a filosofové plně respektujeme příslušnou autoritu pastýřů a představených jednotlivých církví. Nikoho nemíníme poučovat. Předkládáme pouze plody společné reflexe, opřené o Písmo a učení Kristovy církve, k zamyšlení ostatním. Pokud zmíněné autority rozezní struny svědomí našich bratří a sester a pomohou jim lépe se orientovat ve spleť otázkách, uvědomovat si své křestní závazky a vlastní křesťanskou identitu, pak společná snaha autorů tohoto textu nebyla marná.

1. Aby nedošlo k nedorozumění

Na prvním místě zcela upřímně konstatujeme, že odmítáme vnímat každého muslima jako teroristu. Náboženství bývalo, je a zřejmě i bude zneužíváno různými lidmi k maskování a „posvěcování“ jejich čistě politických, ekonomických a mocenských záměrů. Koneckonců ani křesťanství nebylo takového zneužívání v dějinách uchráněno. Stačí připomenout boje tak zvaných katolíků a tak zvaných anglikánů, k nimž docházelo relativně nedávno v Severním Irsku. Velmi dobře tuto situaci ilustruje hořká anekdota:

Jeden turista zavítal do Severního Irsku a byl dotázán, zda je katolík, anebo anglikán. Odvětil: „Ne, já jsem ateista.“ Tazatel replikoval: „To mne nezajímá. Jste katolický, anebo anglikánský ateista?“

Úkolem teologů a všech duchovních i opravdových věřících je demaskovat taková zneužívání, bránit pravou tvář vlastní víry a varovat ostatní před tím, aby takovýmto mrzkým manipulacím podléhali. Všichni, kdo věří v Boha stvořitele a s úctou pohlížejí na dar života, by měli toto poslání brát velmi vážně. To platí přednostně pro křesťany, kteří mají na paměti následující blahoslavenství: „Blahoslavení, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími“ (Mt 5,9).

K tomu se přidává požadavek dalšího blahoslavenství, totiž prokazovat milosrdenství (srov. Mt 5,7) potřebným bez ohledu na jejich národnost či náboženské přesvědčení (srov. Lk 10, 25-37). A nemylme se, láska k bližnímu a účinné milosrdenství není jen otázkou dobročinnosti, protože se jedná o prubířský kámen naší lásky k Bohu (1 Jan 4, 7-21).

Z uvedených důvodů vrcholní církevní představitelé ve svých vystoupeních poukazují především na to pozitivní, co jakožto křesťané

na vyznavačích islámu shledáváme, a vybízejí k tomu, abychom zástupům uprchlíků účinně pomáhali. To vše je třeba přijímat s uctivostí rozumu a vůle jako připomínku požadavků Kristova evangelia. Zároveň se ale mlčky předpokládá, že věřící si uvědomují i druhou stranu problému, jímž je naše vlastní křesťanská identita, která stojí a padá s přesvědčením, že jediným Spasitelem každého člověka je opravdu Ježíš Kristus, že plností pravdivého poznání Boha je biblické zjevení, které nám ho představuje jako Otce, Syna a Ducha Svatého. Je tedy třeba jedním dechem v duchu pravé víry i celé dlouhé řádky dokumentů církevního magisteria dodat: Křesťanství a islám, stejně jako každé jiné mimokřesťanské náboženství, věřící křesťan nemůže klást na stejnou rovinu.

2. Je Alláh tímtež Bohem jako náš Bůh Otec, Syn a Duch Svatý?

Právě v této věci jsou věřící silně znepokojováni odlišnými hodnoceními totožnosti a odlišnosti Boha judaistů, křesťanů a muslimů. Jedni tvrdí, že je to tentýž Bůh, jiní zase, že tomu tak není, neboť odlišnosti jsou značné.

V dané souvislosti si dovolíme připomenout, že II. vatikánský koncil se zabýval také otázkou našeho poměru k islámu. Klíčový text z deklarace *Nostra aetate*, čl. 3, je vhodné uvést v plném znění:

„Církev se dívá s úctou také na muslimy, kteří se klanějí jedinému Bohu, živému a o sobě jsoucímu, milosrdnému a všemohoucímu, stvořiteli nebe a země, který promluvil k lidem. Jeho rozhodnutím, i tajemným, se snaží podrobit celou duší, jako se Bohu podroboval Abrahám, na něhož se islámská víra ráda odvolává. Ježíše sice neuznávají jako Boha, ale uctívají ho jako proroka, ctí jeho panenskou matku Marii a někdy ji i zbožně vzývají. Kromě toho očekávají den soudu, kdy Bůh vzkřísí všechny lidi a odplatí jim. Proto si váží mravního života a Boha uctívají zejména modlitbou, almužnami a postem.

Jelikož během staletí povstalo mezi křesťany a muslimy nemálo rozbrojů a nepřátelství, vybízí posvátný sněm všechny, aby zapomněli na to, co bylo, aby se upřímně snažili o vzájemné porozumění a aby společně chránili a podporovali sociální spravedlnost, mravní hodnoty, mír a svobodu pro všechny lidi“ (NA, čl. 3).

Konec článku jednoznačně vylučuje, že by někdo mohl vést proti muslimům válku a ospravedlňovat to jako náboženský boj křesťanů.

nů! Existuje nějaký podobně autoritativní výrok ze strany islámské komunity, který by obdobným způsobem zapovídal násilí páchané na křesťanech?

Řada společných prvků naší víry s islámem je nepochybná. Méně je však známo, že v původním návrhu textu byla formulace: „... kteří se klanějí s námi jedinému Bohu ...“ Koncilní otcové však toto vyjádření valnou většinou hlasů odmítli jako upřílišněné, což ukazuje nejenom na odlišnost mezi naším Bohem a Alláhem, ale také na nemožnost kultu, který by křesťané Bohu prokazovali spolu s muslimy!

Jak řešit právě nastíněné dilema? Podle našeho soudu je nezbytné velmi dobře rozlišovat pohled tak říkajíc „shora“ a „zdola“. Při pohledu shora, tak říkajíc od Boha směrem ke světu, je třeba říci: ano jedná se o jediného Boha stvořitele a Pána světa. Z tohoto hlediska máme jediného Boha.

Při pohledu zdola jde však o odlišnou míru poznání tohoto Boha ze strany křesťanů a muslimů, jak se odráží v jejich posvátných knihách. Ve hře je také odlišná přístupová cesta k tomuto jedinému Bohu. Sám Ježíš říká o poznání Boha ve Starém zákoně následující:

„Všechno je mi dáno od mého Otce; a nikdo nezná Syna než Otec; ani Otec nezná nikdo než Syn – a ten, komu to chce Syn zjevit“ (Mt 11,27).

Jestliže celé předchozí poznání Boha cestou starozákonního zjevení je nyní ve srovnání s plností poznání Boha díky zjevení, jež je nám darováno ve vtěleném Synovi, v určité nadsázce prohlašováno za neznalost, pak to ještě více musí platit o obrazu Boha v islámu.

Shrňme to ještě jednou: Ano, Boha stvořitele a zachránce jako tajemství máme stejného spolu s judaisty a muslimy, ale naše poznání Boha jako Otce, Syna a Ducha Svatého vysoce překračuje to, co o Bohu vědí vyznavači ostatních monoteistických náboženství. V modlitbě a v životě tato odlišnost hraje zásadní roli. Nesmíme zapomínat na to, že tajemství Boha Otce, Syna a Ducha Svatého je první pravda naší víry i našeho křesťanského života a že všechny ostatní pravdy víry mají být chápány ve světle ústředního tajemství Nejsvětější Trojice (srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 234).

V dané souvislosti si dovolíme připomenout, že ta náboženská společnost, která nevyznává Trojjediného a Ježíše Krista jako Božího Syna a Syna člověka, nemůže vstoupit do křesťanského ekumenického dialogu, a proto nemůže být přijata do Světové rady církví.

Řečené se rozhodně nepříčí právu na náboženskou svobodu, kterou přejeme všem lidem. Nepříčí se to ani úctě k individuálnímu svědomí. Jde pouze o jasné vymezení toho, co je klíčové pro křesťanskou identitu, a na to má Kristova církev plné právo, ba je to dokonce její svatou povinností.

Rozebírat to, k čemu vede striktně jednoosobová koncepce Boha (Alláh) na jedné straně a trojosobový obraz Boha kupříkladu v oblasti pojmání společnosti, by si vyžádalo mnoho místa. Upozorníme jen na některé souvislosti. Jelikož Bůh křesťanů je jako trojosobový věčně sám v sobě dialogický, křesťané dnes vytrvale usilují o dialog s druhými, mezi něž patří i muslimové. Monologický Bůh ale takovou pohnutku k dialogu nepředstavuje, a proto se nesmíme divit, že muslimové jsou v této věci naladěni na jinou strunu. Křesťanský obraz Boha nás vede k tomu, abychom odlišnost neničili a abychom na druhých spravedlivě vnímali to pozitivní. Známe některé texty z oblasti islámské teologie a nikde jsme tam nenalezli podobně pozitivní hodnocení křesťanství ze strany muslimů, jakým je výše citovaný text II. vatikánského koncilu. Velmi často tam ale nacházíme tvrzení, že křesťané jsou modloslužebníci. Jestliže my křesťané tvrdíme, že i ti, kdo vyznávají islám, mohou dojít spásy díky milosrdenství Trojjediného, tedy skrze Ježíše Krista a díky působení Ducha Svatého, byť si to oni sami neuvědomují, žádné podobné tvrzení o křesťanech jsme u muslimů neshledali, což neznamená, že nic takového se někde nemůže vyskytovat, rozhodně to ale není převládající mínění. Problém tkví v tom, že v oblasti islámu neexistuje žádná ústřední autorita, kterou bychom mohli vnímat jako směrodatnou při vyjadřování toho, co je pro muslimy závazné. Určitou výjimkou, potvrzující vyřčené pravidlo, by mohlo být postavení a autorita iránských imámů v *ší'itské* formě islámu, k níž se hlásí asi 15 procent z celkového počtu vyznavačů Koránu. Knihy muslimských učenců jsou tedy v zásadě více méně jejich soukromým výkladem, a těch je velmi mnoho, a proto není snadné se v tomto množství knih a názorových proudů orientovat.

K tomu, co jsme právě řekli, je třeba upřímně podotknout, že křesťanská teologie v minulosti nedokázala vždy dostatečně přesvědčivě lidem ukazovat na tajemství Trojice jako vzor dialogu. Mnoho věřících vlastní víru v Trojjediného nemělo a nemá dostatečně promyšlenou, a proto snadno upadají do myšlenkových stereotypů, které zralému křesťanství nečiní zadost. Ke kultivaci našich schopností vést

dialog jistě přispěla také filosofie. Z reflexe destruktivních důsledků evropských náboženských válek 17. století vzešla idea náboženské tolerance. Zároveň je ale třeba podotknout, že mezináboženský dialog není jen intelektuální záležitost, protože ve hře je bytostné životní přesvědčení zúčastněných.

3. Můžeme se modlit spolu s muslimy?

Každý, kdo čte pozorně Nový zákon, velmi snadno zjistí, že tam není nic, co by ospravedlňovalo modlitbu s vyznavači jiných náboženství obecně, vyjma judaismu. Ježíš a apoštolové se v evangeliích modlí v Jeruzalémském chrámě, slaví judaistické svátky, dodržují tvůrčím způsobem nařízení Zákona. Je evidentní, že vztah křesťanství k judaismu je zcela specifický, protože křesťanství má své kořeny velmi hluboce zapuštěny v půdě víry Vyvoleného národa.

O islámu se v Novém zákoně mluvit nemůže, protože toto náboženství vzniklo zhruba šest století poté, co Ježíš chodil se svými učedníky po Palestině a co svatý Pavel psal své úchvatné listy různým křesťanským obcím. Víme již, že se jedná o monoteistické náboženství, které vykazuje řadu obdobných přesvědčení s křesťanstvím a judaismem: víru v Boha stvořitele, v jeho všemohoucnost, dobrotivost, spravedlnost, milosrdenství, v poslední soud a ve vzkříšení těla, shledáváme tam zásadní odpor k modloslužbě, pověrám, věštění. Na muslimech nemůžeme neobdivovat jejich vytrvalost a horlivost v modlitbě, jejich upřímnou a vroucí lásku k Alláhovi. V řadě těchto projevů vztahu k Bohu jsou zbožní muslimové vzorem pro nás všechny, zejména pak pro ty, kdo jsou ve své víře vlažní a kdo dnes tak nešťastně podléhají nejružnějším druhům pověrčivosti, magie, rafinované modloslužby.

V Novém zákoně ovšem nacházíme jeden list, ve skutečnosti hluboký teologický traktát, který odůvodňuje, proč by se zejména věřící pocházející z judaismu, ale i ostatní křesťané, neměli dále účastnit na judaistických bohoslužbách. Jedná se o list Židům, jehož pisatel vyvozuje z víry v Ježíše Krista, jednorozeného Božího Syna a věčného Velekněze požadavek nefrekventovat nadále judaistické bohoslužby. V závěru se výslovně říká:

„Proto také Ježíš trpěl venku za branou, aby posvětil lid svou vlastní krví. Vyjděme tedy s ním za hradby, nesouce jeho potupu“ (Žd 13, 11-12).

Ono vyjítí za bránu města spolu s Ježíšem nesoucím svůj kříž a umírajícím na něm je výzvou k definitivnímu opuštění judaistických bohoslužeb. Pro příslušníka Vyvoleného národa, který se k tomuto odvážnému kroku odhodlal, to pochopitelně znamenalo, že se v rámci svého lidu stal člověkem druhé kategorie, pokud ne nepřitelem a potenciálním mučedníkem.

Je to právě víra v Ježíše Krista, jediného Spasitele všech lidí, co nás odlišuje od ostatních, a to i od našich starších bratří ve víře, judaistů. List Židům to říká zcela jasně: starozákonní obřady měly sílu výlučně jako předobrazy a předznamenání Kristovy oběti. Když nastala plnost zjevení a vyhlášení milosti, to, co bylo jen přípravou, nyní ztrácí pro věřícího v Krista smysl.

Ba co více, pokud by někdo z nových křesťanů, kteří nepocházejí z judaismu, chtěl spoléhat na obřízku, jednalo by se o akt nevíry v Ježíše Krista. To je onen základní sporný bod, který řeší svatý Pavel v listu Galaťanům a následně v listu Římanům. Otázka, co nás ospravedlňuje před Bohem Otcem, je zásadní z hlediska víry v Ježíše Krista. Zachraňuje nás Mojžíšův Zákon s jeho předpisy, anebo Ježíš Kristus? Je Ježíš Kristus pod Tórou, anebo nad Tórou? Odmítnutí obřízky znamená, že Ježíš Kristus je nad Tórou, což jasně ukazuje na víru prvotní církve v jeho božství, neboť nad Tórou je výlučně Bůh.

Z uvedeného důvodu křesťané nemají frekventovat judaistické bohoslužby, ne proto, že by jimi pohrdali, nýbrž proto, že by tím více nebo méně zamlžovali svou víru v Ježíše Krista. Martin Luther, jehož i katolíci uznávají jako církevního reformátora z konce středověku či z počátku novověku, vyslovil hlubokou pravdu, když řekl, že nauka o ospravedlnění vírou v Ježíše Krista je článek víry, s nímž buď stojí, anebo padá Kristova církev. To křesťan nemůže nepodepsat, vyzná-li se alespoň trochu v Novém zákoně. Pokud by Ježíš byl jen prorok a pokud by nás zachraňoval Mojžíšův zákon, pak bychom nebyli křesťany, nýbrž pouze jakousi „ježíšovskou“ odnoží judaismu! Dlužno podotknout, že Korán hodnotí Ježíše jako proroka, ale nikoli jako pravého Božího Syna. Z uvedeného důvodu není tak nesnadné si domyslet, jak by na tento postoj muslimů reagoval svatý Pavel i pisatel listu Židům: Nemůžete zapírat svou víru v Ježíše jako Krista a jednorozeného Syna Božího tím, že se budete modlit muslimským způsobem!

Někdo by mohl namítnout, že při liturgii přece čteme starozákonné texty a modlíme se starozákonné žalmy. Při mši ale není starozákonné čtení nikdy odtrženo od Nového zákona, zejména od evangelia. Při liturgii hodin po každém žalmu důsledně opakujeme „Sláva Otci, i Synu, i Duchu Svatému...“ Tím jasně podtrhujeme, že tyto texty čteme jako křesťané, jako Nový Izrael shromážděný díky Ježíšově oběti v síle Otce i jeho Ducha. Musíme se smířit s tím, že my křesťané Starý zákon čteme jinak, než ho dodnes čtou naši starší bratři ve víře. Pavel, velký znalec judaistického Zákona, doslovně říká:

„A tak až podnes, když se čte Mojžíš, leží na jejich srdci závoj. Avšak když se obrátí k Pánu, je závoj odstraněn. Ten Pán je Duch, kde je Duch Páně, tam je svoboda. Na odhalené tváři nás všech se zrcadlí slavná záře Páně, a tak jsme proměňováni k jeho obrazu a stále větší slávě – to vše mocí Ducha Páně“ (2 Kor 3, 16-17).

Opakujeme, není to pohrdání judaismem, nýbrž pouze konstatování, že pro křesťana je tato cesta nedostatečná, neboť nalezl plnost všeho v Ježíši Kristu. V dané souvislosti podotýkáme, že o vhodnosti termínu „judaismus“ se v odborných kruzích živě diskutuje. Užíváme ho proto, že označení „Žid“ jako příslušník národa a „žid“ jako vyznavač náboženství se v češtině někdy dost obtížně rozlišují, zatímco výrazy „judaismus – judaista“ se jednoznačně vztahují k náboženství bez ohledu na národní příslušnost.

Už nyní by mělo být zřejmé, že teologové a pastýři nikomu nic nezakazují. Pouze připomínají, co obnáší být doopravdy křesťanem, přijmout víru v Ježíše Krista, mít Otcova a Kristova Ducha, který v nás volá „Abba“ (srov. Gal 4,4-7). Každá naše modlitba je nevyhnutelně účastí na modlitbě Ježíše Krista a děje se díky nevýslovnému vnitřnímu obdarování, jímž je sám Duch Otce i Syna. Modlitba je víra v pohybu, prožívaná víra. Modlitba v sobě zahrnuje obraz Boha Otce, Syna a Ducha Svatého, víru v jediného Spasitele lidského rodu Ježíše Krista, Nového Adama, víru v působení Ducha Svatého, který chrání Kristovu církev, aby navzdory tolika svým lidským slabostem a hříchům zůstávala ve víře věrna svému Ženichovi. Z toho ale jasně vyplývá, že křesťan se nemůže modlit s nikým, kdo nevyznává Boha Otce, Syna a Ducha Svatého, kdo nevěří v Ježíše Krista, kdo má jiné pojetí spásy než my. Tento závazek vyplývá ze křtu, z křestního vy-

znání víry a z odřeknutí se Zlého, který nám tuto cestu spásy chce odejmout a připravit nás o věčný život ve společenství svatých.

Platí-li to pro náš vztah k judaismu, pak není nesnadné uhodnout, že totéž v ještě větší míře musí platit pro náš vztah k muslimům, jichž si vážíme, s nimiž chceme vést dialog a od nichž se chceme učit horlivosti v modlitbě a v odmítání všeho, co zavání modloslužbou a magií. Modlit se s nimi ale prostě není možné, protože jejich přístupová cesta k Bohu je kompletně odlišná od té naší. My směřujeme k Otci skrze Krista v síle Božího Ducha. Oni k Alláhovi cestou vytyčenou Mohamedem v Koránu.

Je evidentní, že opravdový judaista a muslim by se s námi nikdy nemodlil křesťanským způsobem, protože by to pro něho znamenalo odpad od jeho přesvědčení, zapření jeho vlastní víry. Tyto odlišné identity je třeba respektovat, či spíše se musíme všichni učit tomuto vzájemnému respektu. Nezapomínejme na to, že jako křesťané musíme ctít svědomí druhého člověka, byť by bylo podle našeho vlastního poznání nedokonalé. I my máme toužit po tom, aby se ostatním dostalo dobrodiní plného poznání pravdy a spásy (srov. 1 Tim 2,4).

Východní křesťané, kteří po dlouhá staletí žijí v zemích, kde panuje islám, nikdy nepraktikovali nějaké společné modlitby s muslimy. Vyslovují podiv nad tím, jak západní věřící něco takového vůbec může napadnout. Jestliže Jan Pavel II. pohnut láskou a snahou po duchovní zdvořilosti při jednom oficiálním setkání s islámskou delegací, která mu darovala posvátnou knihu islámu, políbil Korán, východní křesťany žijící v islámském světě to bez nadsázky šokovalo. Někteří lidé začali totiž tvrdit, že papež Koránu projevil stejnou úctu, jakou prokazujeme při mši svaté evangelium. Jak vidno, touha po sjednocení v Duchu je sice ušlechtilá, nicméně doba tohoto sjednocení ještě nastala, a proto je na místě také opatrnost. Zdvořilost, úcta, respekt, dialog určitě ano, nicméně na místě je také jasné vědomí vlastní identity a opravdová víra vedená Písmem a zdravým rozumem a oprávněná obezřetnost. Nemáme přece být pouze bezelstní jako holubice...

Na obranu Jana Pavla II. je třeba říci, že v mnoha jeho magisteriálních textech se toto vědomí jedinečnosti křesťanství jasně projevuje, takže ti, kdo pochopili políbení Koránu (14. 5. 1999, audience Iráčanů) jako jeho stavění na roveň evangelium, se dopouštějí manipulativní dezinterpretace. Tyto nekorektní a čistě svévolné výklady výroků a gest představitelů katolické církve bychom měli na základě hlubší

obeznámenosti s naukou církve umět jednoznačně odmítnout. Představitelé církve by ale měli zároveň s velkou opatrností vážit každý projev, každý počin, každé slovo, aby těmto dezinterpretacím nedávali pokud možno žádný prostor.

4. Zvláštní případy, které je třeba dobře rozlišovat

To, co bylo o hypotetické společné modlitbě křesťanů s vyznavači islámu a judaismu řečeno, je třeba doplnit, protože by mohl vzniknout mylný dojem, jako bychom vyloučili jakoukoli duchovní komunikaci mezi křesťany a ostatními vyznavači víry v jediného Boha, což určitě není pravda.

Každopádně platí, že se můžeme a máme modlit za všechny, jak o tom vydávají výmluvné svědectví velkopáteční přímlyvy, v nichž se modlíme jak za judaisty, tak za muslimy. Máme si stejně jako náš Pán přát spásu všech lidí a to, aby dospěli k poznání pravdy, což od sebe nelze oddělovat (srov. 1 Tim 2,5). I muslimové a judaisté by se mohli modlit za nás. Není nám ale znám žádný text, který by svědčil, že tak skutečně činí!

Každý vyznavač nějakého náboženství se svým vlastním způsobem také může modlit za pokoj a mír, jak to bylo uskutečněno v Assisi v roce 1986. Nešlo o společné modlitby. To není možné, protože vyvstává otázka, jak bychom se modlili? Křesťansky, judaisticky, jako muslimové, jako buddhisté? Příslušníci a reprezentanti jednotlivých náboženství se modlili vždy svým způsobem, na odděleném místě, ovšem ve stejném městě a ve stejnou dobu za totéž, tedy za mír a porozumění. To je nejzazší mez, víc opravdu není možné!

Pokud by se našel judaista nebo muslim, který by přišel na naše bohoslužby a modlil by se spolu s námi křesťansky, nebyl by to náš, nýbrž jeho problém, protože tím samým by se nejen projevoval jako křesťan, ale začínal by jím poznenáhlu být, a proto by se zpronevřoval své vlastní víře.

Velmi specifickou skupinu představují tak zvaní mesiánští židé. Jsou to lidé, kteří chtějí zůstat součástí Vyvoleného národa, slavit jeho svátky, zachovávat předpisy Zákona, ale zároveň to vše propojují s vírou v Ježíše jako Mesiáše Izraele i celého světa, v mnoha případech ho vnímají v souladu s Novým zákonem jako Pána, tedy jako

Bohočlověka. Tito naši bratři, a je jich dnes ve světě odhadem kolem osmi milionů, evidentně spadají do oblasti křesťanské ekumeny. Připomínají nám židokřesťanské kořeny Kristovy církve. V jejich případě zachování Tóry a obřizka neznamenaají nevíru v Krista, nýbrž „pouze“ jejich začlenění do společenství „starého“ Izraele.

I svatý Pavel, který horlil proti obřizce v případě etnokřesťanů, tedy křesťanů nežidovského původu, nechal obřezat Timoteje, který byl Židem po matce. Vznikla-li by jednou, jak doufáme, vlastní místní židovská církev v rámci katolické církve, pak by v ní zřejmě platila zvláštní ustanovení. Propojení s vlastním národem by totiž velelo, aby tito židovští katolíci zároveň zachovávali určité židovské obřady a obyčeje. Lze tudíž předpokládat, že kupříkladu obřizka by se stala doprovodnou svátostí udělovanou při křtu. Jak by to bylo se slavením soboty? Zřejmě by se slavil sobotní klid a nedělní mše přednostně v sobotu večer. To jsou však pouze naše názory a možná i návrhy, které jednou posoudí církev. Teologové mají totiž právo a povinnost hledat cesty, jak naplňovat požadavky zjevení a zároveň činit zadosť znamením doby, skrze něž k nám promlouvá Duch sesílaný Otcem i Synem.

Jsou známy případy židovských katolíků, kteří i v našich zemích v sobotu navštěvují synagogální bohoslužbu a v neděli katolickou mši svatou. Oni sami danou situaci zakoušejí poměrně bolestně. O těchto našich bratřích a sestřích by platilo to, co platilo pro prvotní církev, v níž například svatý Jakub, bratr Páně, druhý biskup v Jeruzalémě, slavil nejenom večeri Páně, ale také navštěvoval Jeruzalémský chrám a modlil se v něm. V době přechodu od judaismu ke křesťanství může dotýčný zcela oprávněně využít vzoru první generace křesťanů a nikdo by mu v tom neměl činit potíže. Písmo takový postoj ospravedlňuje, a proto bychom proti tomu neměli nic namítat. Ono přechodové období může trvat velmi dlouho. Pokud náš Pán někoho v tomto stavu ponechává i desetiletí, můžeme v tom vidět připomínku naší hlubinné spřízněnosti se syny Izraele, která navzdory nastalé plnosti zjevení nikdy nepomine. Jsme totiž jenom planá oliva naroubovaná na velmi ušlechtilý kmen (srov. Řím 11). Nezapomínejme na to, že Ježíš, Maria, Josef, Petr i Pavel a většina autorů novozákonních knih byli synové a dcery Vyvoleného národa. I toto hodnocení je pouze naším soukromým názorem, který v posledním důsledku podléhá soudu církve.

5. Jak se máme stavět k uprchlické vlně, kterou nyní v Evropě zakoušíme?

Tato otázka nespadá bezprostředně do kompetence teologů, nicméně s tím, co bylo řečeno výše, nevyhnutelně souvisí. Určitě se jedná o záležitost velmi spletitou, a proto jednoduché, „černobílé“ odpovědi jsou vyloučeny. Určitě bychom neměli propadat jednostranné xenofobii. Na druhou stranu hlasy těch, kdo se cítí ohroženi z hlediska bezpečnosti i ekonomicky, protože to vše bude placeno z našich daní, z nichž pak zbude méně na zdravotnictví, školství, kulturu a sociální péči, nelze vnímat jen jako cosi vyloženě odsouzeníhodného. I obavy o naši kulturní identitu mohou mít z dlouhodobějšího hlediska své opodstatnění, protože masy příchozích nemusejí s sebou přinášet ochotu přijmout naše hodnoty a naši demokracii, náš právní řád a náš ústavní pořádek. Nastalou situaci ale můžeme vnímat také jako pobídku k něčemu pozitivnímu: pokud my Evropané nebudeme mít dostatek vlastních dětí, pak podle přirozených zákonitostí, které také mají svůj původ v Bohu, ztratíme budoucnost a v posledním důsledku i zemi, kterou nyní spravujeme! Přistěhovalecká vlna může být pohnutkou k hlubšímu zamyšlení nad naší kulturní i náboženskou identitou!

K tomu, co bylo řečeno, si dovolíme podotknout, že radikální islám nemá v oblíbě určité skupiny obyvatelstva, mezi něž sice patří křesťané, zpravidla označovaní v islámských textech jako polyteisté a modloslužebníci, nikoli však na prvním místě. Nebylo tomu tak vždy, ale dnes by se této vlny měli velmi vážně obávat naši židovští spoluobčané. Mezi rizikové skupiny patří také naši spoluobčané s jinou pohlavní orientací. Koho ale radikální islamisté opravdu nesnášejí, jsou ateisté. Rovněž ti, kdo se hlásí k darwinismu, by dané riziko neměli brát na lehkou váhu. To, že křesťan s někým názorově nesouhlasí, určitě neznamená, že by mu přál cokoli zlého, a proto o všechny tyto naše spoluobčany máme výhledově vážné obavy. Víme, že postavení ženy v islámském světě není vždy právě komfortní a nečiní zadost nárokům na lidskou důstojnost a spravedlnost, což se mimochodem již zejména v Německu začalo projevovat.

Další ohrožení již nastává, protože v nejrůznějších volbách můžeme po celé Evropě očekávat posun volebních preferencí k radikální pravici, která bude šikovně zneužívat obav lidí o bezpečnost. Už to je

nesporný problém, neboť krajně pravicové strany mají tendenci k výrazně autoritářské vládě, která umenšuje prostor osobní svobody.

Ti, kdo volají po otevřenosti a pomoci potřebným, mají nesporně pravdu. Pravdu ale mají i ti, kdo před právě zmíněnými riziky varují. Jako křesťané bychom měli vnímat s porozuměním jedny i druhé a působit pokud možno ve službě smíření a hledání toho nejvyváženějšího řešení.

Ptejme se, komu to vše hraje geopoliticky do karet. Odpověď je jednoduchá: destabilizace Evropské unie se zamlouvá těm, kdo by si opět chtěli tento kontinent parcelovat a připravit nás o těžce nabytou politickou svobodu. V ohrožení není ani tolik křesťanská víra, protože ta překoná veškerá úskalí. Hospodin nedopustí, aby víra vymizela, byť se jí bude držet třeba jen malý zbytek věrných, jak tomu bylo tolikrát v dějinách Izraele. V ohrožení je primárně demokracie a nynější politické uspořádání našeho světa. Na Evropskou unii u nás sice mnozí lidé žehrají, nicméně všichni by si měli uvědomit, že politicky zatím neexistuje nic, co by pro nás bylo lepší, a proto nejen v dané situaci bychom ji rozhodně neměli destruovat, pokud si nepřejeme opět upadnout do vazalství určité moci. Mnohem racionálnější postupem je budovat ji a pomocí demokratických prostředků usilovat o její zkvalitnění, a to i po duchovní stránce.

6. Nynější krize a křesťanská charita

Z vlastní zkušenosti víme, že řada lidí vyjadřuje znepokojení nad pomocí poskytovanou uprchlíkům, když na naše potřebné se tak často nedostává. Někdy bývá nepřímou kritizováno křesťanství, které prý svou pomoc poskytuje kdekomu.

Když čteme Nový zákon, snadno zjistíme, že Ježíš nás napomíná, abychom za bližního pokládali každého, kdo je reálně v nouzi, a to bez ohledu na jeho národnost, barvu kůže, náboženské přesvědčení. Jedná se o velmi dobře známé podobenství o dobrém Samaritánovi (srov. Lk 10, 25-37). Toho bylo v antice rozhodně třeba, protože pro Žida byl primárně bližním zase Žid, stejně jako pro příslušníky ostatních národů to byli zase jejich soukmenovci, i když Starý zákon vybízí také k projevům solidarity a ohleduplnosti vůči přistěhovalcům a otrokům. Tato univerzální solidarita je rodnou sestrou univerzality

poselství spásy a následně všeobecnosti Kristovy církve. Zároveň je ale třeba důrazně podtrhnout, že pomoc křesťan rád poskytuje skutečně potřebnému, ale nikoli podvodníkovi a taškáři, který chce zneužívat jeho naivitu. Skutek milosrdenství prokázaný potřebnému nás skutečně připodobňuje našemu Pánu. Když projevujeme dětinskou důvěřivost a necháme se napalovat, určitě nás to s Pánem nespodobuje.

Křesťan by však měl mít zároveň na paměti, že jeho prvním bližním je především spolubratr ve víře. V rané církvi shledáváme charitní pomoc poskytovanou všem potřebným, ale zároveň primárně odpovědnost, již křesťané projevovali vůči svým bratřím a sestrám ve víře, kteří se ocitli v nouzi, jak o tom svědčí například široce pojatá sbírka v různých církevních obcích po celém Středomoří ve prospěch chudých křesťanů v Jeruzalémě a v Palestině. V prvních staletích bylo takových sbírek na podporu pronásledovaných, jejich rodin, postižených epidemiemi a přírodními katastrofami bezpočet.

A tady je třeba hlubokého zamyšlení. Mnozí se zasazují za pomoc uprchlíkům, což není jistě tak úplně špatně, nicméně západní křesťané zapomínají na své bratry a sestry ve víře, kteří vydávají svědectví v zemích, kde vládne islám. Jejich postavení ve společnosti se v jednotlivých zemích různí, a to podle toho, jaký vliv má ve společnosti radikální islám. Není tajemstvím, že mnozí z nich každoročně přicházejí o život! A západní svět, Evropa i většina západních křesťanů to z různých důvodů nebere příliš v potaz. Jestliže poskytujeme pomoc muslimským uprchlíkům, neměli bychom za to důrazně požadovat, aby se v muslimských zemích jednalo skutečně lidsky s našimi bratřími ve víře?!

7. Proč relativně tak překvapivý počet mladých lidí z Evropy sedá na lep propagandě Islámského státu?

Tento jev nás jistě znepokojuje, pokud se necítíme přímo zaskočení. Proč to dělají? Proč jsou ochotni dokonce nasazovat život v polovojských, teroristických, ba dokonce ve válečných podnicích? Nebyli vychováni v demokracii, v úctě k životu a k evropským hodnotám?

Byli, ale náš svět jim neposkytuje žádný ideál! Jen konzum a ne zcela smysluplná politická hašteření. Současná mainstreamová filo-

sofie a historiografie ve jménu postmoderny správně likviduje staré ideologie, nicméně zároveň s tím potírá, zesměšňuje a destruuje ideály. Nezívá na nás den co den duchovní prázdnota z valné většiny toho, co nabízejí hromadné sdělovací prostředky i internetové prostředky komunikace? Nejsou naši politici bohužel tak často negativním příkladem nepravdivosti, vypočítavosti, populismu, honu za vlastním obohacením? Tohle určitě neplatí o všech volených zástupcích lidu, nicméně těch, kteří za tuto duchovní a mravní spoušť nesou značnou míru odpovědnosti, zase není bohužel tak málo.

Nesmíme se divit, že mladý člověk, zhnusený tímto duchovním zahníváním, se nechá snadno oslovit tím, co mu připadá jako čistý ideál, za nějž je možno bojovat a položit život. Je to sice ideál pokřivený, nicméně v onom duchovním vakuu se mnoha lidem může jevit jako východisko.

Není to pro nás výzva k novému uchopení a předkládání reálného křesťanského ideálu? Výzva k nové misi ve jménu Ježíše Krista, ukřižovaného a oslaveného Spasitele člověka? Misie ve jménu smysluplnosti, lidské důstojnosti, která je spjata s vědomím a rozvíjením vlastní identity. Kdo si totiž neváží sám sebe a své lidské a duchovní totožnosti, jenom stěží si může vážit těch ostatních!

Literatura ke konzultaci:

Jednotlivé položky řadíme podle autority dokumentu, pokud je totožná, podle data vydání.

II. Vatikánský koncil, *Nostra aetate*, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, český překlad – Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří 1995, s. 549-556.

JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, encyklika ze dne 7. 12 1990, český překlad – Zvon: Praha 1994.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *List biskupům katolické církve o některých aspektech křesťanské meditace (Orationis formas* ze dne 15.10.1989), in MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Křesťanství a ostatní náboženství*, český překlad – Krystal OP: Praha 1999, s. 65-82.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Dominus Iesus*, deklarace o jedinečnosti a spásonosné univerzalitě Ježíše Krista, český překlad – Sekretariát ČBK: Praha 2000.

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Křesťanství a ostatní náboženství*, český překlad – Krystal OP: Praha 1999, s. 16-64. (Nejde o magisterium, autorita dokumentu je odborná, nicméně je zajištěna nerozpornost se stanoviskem učitelského úřadu).

Křesťan a islám

doc. Martin Cajthaml, Ph.D., Mgr. Petr Dvořák, Ph.D.,
doc. Mgr. Daniel Heider, Ph.D., Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., Th.D.,
doc. ing. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D., Daniel D. Novotný, Ph.D.,
prof. Ctírad V. Pospíšil, Th.D., prof. PhDr. RNDr. Jan Štěpán, CSc.,
doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D., prof. Mgr. et Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D.

Redaktor: Dominik Opatrný, Th.D.

© 2016 Hesperion, z. s. | www.hesperion.cz

ISBN 978-80-906372-1-4

